

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, **Sfinți daco-romani și români**, ed. IV, Ed. Basilica, București 2013, 384 pp. și 61 ilustrații color

Această proaspătă carte, realizată de prolificul istoric bisericesc de la Sibiu, s-a publicat cu binecuvântarea P.F. Patriarh Daniel care, în Cuvântul înainte, just subliniază că sfințenia este viața autentică a omului sau împlinirea umanului. Iar însuși autorul, Păr. acad. M. Păcurariu, precizează că s-a străduit să prezinte viețile sfinților cunoscuți de la noi, urmărind - pe lângă fireasca informare - și edificarea spirituală a cititorilor (p.9).

Materialul este structurat în 8 capitole, din care primul se referă la apostolatul Sf. Andrei în Scythia Minor, adică Dobrogea. Al doilea capitol cuprinde medalioane ale martirilor daco-romani din stânga și dreapta Dunării, ca al treilea capitol să fie dedicat ierarhilor și teologilor de același neam. Cap. IV privește cuvioși din mănăstirile românești, iar al V-lea capitol oferă detalii despre sfinți ierarhi, între care Sf. Iosif cel Nou, mitropolitul Banatului. Cap. VI se intitulează "Mucenici ai Ortodoxiei românești"; pe urmă al VII-lea capitol înfățișează "vitae" ale unor dreptcredincioși domni români, între care voievodul martir Brâncoveanu cu fiii

săi. În fine, ultimul capitol conține date despre sfinții de altă etnie, ale căror moaște se află la noi în țară, Cuv. Paraschiva de pildă.

O bibliografie selectivă, un Indice alfabetic și Sinaxarul sfinților în cauză încheie această minunată lucrare ce se va lectura cu interes și evlavie de nu puțini fideli ai Bisericii noastre. Aș avea doar o remarcă de făcut, cu privire la materialul iconic. Chipul mitropoliților Dosoftei și Saguna, apoi cel al voievozilor Stefan cel Mare, Neagoe Basarab ori Constantin Brâncoveanu, de exemplu, ar fi trebuit să semene mai mult cu imaginea lor immortalizată în picturi sau portrete de epocă.

Preot prof. dr. Vasile Muntean

Dumitru Jompan, **Corul Catedralei „Sf. Gheorghe” din Caransebeș, (1924-2001)**, Ed. Diecezană, Caransebeș 2008, 123 pp.

Din cele mai vechi timpuri, Biserica Bănățeană, pe lângă știința și cultura teologică a promovat pe cele mai înalte culmi și cântarea bisericească pe care a cultivat-o atât în școala de teologie cât și în preparandie, care mai apoi s-a numit școală normală. Prin osteneala și stăruința preoților dar și a învățătorilor formați la cele două școli, aceștia întorcându-se în

rândurile credincioșilor, au susținut și înfrumusețat cântarea bisericească.

Lucrarea de față a apărut în anul 2008 la Editura Diecezană, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Lucian, Episcopul Caransebeșului. Ea vine acum ca un omagiu adus la împlinirea a 77 de ani (1924-2001) de la înființarea Corului Catedralei "Sf. Gheorghe" din Caransebeș. El a apărut în anul 1924 pentru "trebuințele" bisericii la inițiativa și cu binecuvântarea vrednicului de pomenire Dr. Iosif Traian Badescu, Episcopul Caransebeșului. Corul Catedralei a fost înființat cu puțin timp înainte de a se pune bazele Academiei Teologice din anul 1927. Noul ansamblu vocal de muzică religioasă s-a rupt din trupul "Reuniunii de cântări și muzică" și a funcționat paralel cu acesta.

În componența Corului au activat funcționari publici, ofițeri, avocați, medici, studenți ai Academiei Teologice și chiar elevi de liceu. El a debutat cu ocazia începerii ședințelor Sinodului Eparhial în ziua de 25 Aprilie 1924, la Duminica Tomii, cu un concert de muzică religioasă. De reușita acestui început, i-a determinat pe unii reprezentanți ai orașului Caransebeș să afirme: "că de el legăm cele mai frumoase speranțe". De atunci cântarea corală a însoțit slujbele bisericii la momentele cele mai importante din viața Episcopiei Caransebeșului.

La scurt timp, credincioșii caransebeșeni se obișnuiseră atât de mult cu prezența corului catedral încât absența acestuia de la oficierea

Sf. Liturghii din a doua zi de Paște din anul 1926, a stârnit vii nemulțumiri. Ca urmare, de atunci s-a luat inițiativa, ca în componența Corului Catedral, să participe numai persoane locale.

Încă de la începutul activității sale, Corul Catedralei Sf. Gheorghe din Caransebeș, a străbătut "de-a lungul și de-a latul cuprinsul eparhiei Caransebeșului" semănând peste tot cântarea frumoasă bisericească. Numai datorită acestor acțiuni, Corul Catedral și-a atras simpatia auditoriului, constituind în același timp model de înființare a unor formații muzicale de acest fel pe tot cuprinsul episcopiei.

Dintre marile personalități care au condus și dirijat activitatea corală a Corului Catedral din Caransebeș am putea aminti de: Constantin Vladu (1924-1943), Antoniu Sequens (1924-1928), Mihai Retezan (1927-1928), Petru Bancea (1933-1937), Dimitrie Cusma (1938-1942), Ion Manole (1938-1949), Alexandru Buțiu (1944-1948), Emil Rădescu (1946), Andrei Jucosu, Gheorghe Dobreanu (1947-1994), Dionisie Careba (1949), Ionel Tutunariu (1955), Ioan Teodorovici, după anul 1960, Carmen Cioablă (1994-1997), Onița Badea (1997), Traian Jina (1998) și Dumitru Jompan (1996-2001).

Muzica bisericească a însoțit și a înfrumusețat din cele mai vechi timpuri cultul bisericii ortodoxe. Tradiția cântării bisericești în comun este specifică începuturilor creștinismului și a fost preluată de cântarea la strană. Sf. Ioan Damaschin, în veacul al

VIII-lea, a organizat cântarea bisericească pe 8 glasuri care sunt valabile până azi.

Episcopul Dr. Iosif Traian Badescu, prin calitățile sale deosebite, a fost un bun cunoscător și interpret al muzicii bisericești bănățene. El cerea ca oficierea slujbelor divine să fie însoțite de cântarea bisericească care trebuie la rândul ei să fie de bună calitate. Lipsa acesteia are repercusiuni nefavorabile asupra credincioșilor. El insista și chiar cerea intensificarea cântărilor bisericești ”mai cu seamă acum când biserica noastră străbună se confruntă cu ofensiva puternică a diferitelor secte care prin activitatea lor tot mai ostilă bisericii ortodoxe prin diverse apucături doreau vânarea a tot mai multor suflete.”

Pe lângă micul lexicon, autorul folosește o interesantă bibliografie bazată și pe baza unor studii amănunțite din arhiva Episcopiei Caransebeșului. Prin folosirea indicilor onomastice și toponimice, felicităm și apreciem lucrarea Domnului Prof. Dr. Dumitru Jompan la justa ei valoare.

Domnul Prof. Univ. Dr. Dumitru Jompan, bun cunoscător al muzicii bisericești tradiționale, promovează cântarea autentică bănățeană. Îi dorim pe mai departe noi succese în activitatea Institutului Teologic de a forma noi generații de viitori slujitori ai altarelor străbune.

Preot dr. Constantin Cilibia

Christine Chaillot, coordonator, **Biserica Ortodoxă din Europa de Est în secolul XX**, Editura Humanitas, București, 2011, 494 pp.

Autoarea provine dintr-o familie reformată din Elveția, dar se va converti la Ortodoxie în anul 1983. De atunci a studiat mult teologia și spiritualitatea Bisericii Ortodoxe, cu precădere a Bisericilor Vechi (Ortodoxe) Orientale, publicând mai multe volume care popularizează în Occident și nu numai aceste valori. În anul 2009 a publicat în limba franceză la Editions du Cerf din Paris această lucrare care apare acum în limba română grație traducătoarei Liliana Donose Samuelsson, sub controlul științific al părintelui Vasile Răducă de la București.

Prefața este semnată de mitropolitul Kallistos Ware, iar introducerea de către autoare. Lucrarea este alcătuită din 16 articole care abordează evoluția din mai multe Biserici Ortodoxe locale, din punct de vedere istoric, în secolul XX și începutul secolului XXI. Autorii sunt ierarhi, clerici sau teologi, respectiv istorici, articolele despre Biserica Albaniei și Biserica Cehiei și Slovaciei fiind semnate chiar de către întâistătătorii acestora.

Articolul *Biserica Ortodoxă Română în secolul XX* (pp. 178-198) este semnat de către părintele prof. dr. Mircea Păcurariu. Ne-a atras atenția și articolul *Biserica Ortodoxă din Republica Moldova în secolul XX* (pp. 199-224) scris de istoricul dr. Emil Dragnev, care prezintă în mod

obiectiv evoluția aici, când independentă una de cealaltă, când paralelă a două jurisdicții bisericești (Patriarhia Română și Patriarhia Rusă).

Celelalte Biserici care apar în studiu sunt: Biserica Constantinopolului, Biserica Rusiei, Biserica Georgiei, Biserica Greciei, Biserica Ciprului, Biserica Bulgariei, Biserica Serbiei – inclusiv cea din fosta Iugoslavie, Biserica Albaniei, Biserica Poloniei, Biserica Cehiei și Slovaciei, respectiv Bisericile Ortodoxe din Ungaria, țările baltice: Estonia, Letonia și Lituania, Bielorusia și Ucraina.

Ar fi și unele observații de făcut. Ele nu au legătură cu autoarea coordonatoare, ci cu unele informații prezentate de autori. De exemplu mitropolitul Andreas Nanakis, atunci când se referă la *Istoria Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol în secolul XX* (pp. 27-58), în introducere, afirmă următoarele: „În mod straniu, elementul care a instigat (s.n.) la independența (autocefalia) Bisericilor naționale față de Biserica-mamă din Constantinopol a fost Biserica Greciei, creată în 1833 *pe baze necanonice* (s.n.), dar ulterior recunoscută de Patriarhie ...” (p. 27). La pagina următoare același ierarh afirmă: „... mișcările secesioniste (s.n.) și publicarea de tomosuri sinodale, care au ratificat independența Bisericii din Serbia în 1879 și a Bisericii din România în 1885, au completat procesul prin care lumea ortodoxă din Balcani s-a fragmentat, după ce timp de peste o mie de ani, existase în

comuniune *într-un context imperial* (s.n.)” (p. 28).

Avem aici de a face cu un mod nepotrivit de a reflecta istoria bisericească a despărțirii de Constantinopol de către Bisericile din unele state balcanice devenite independente în secolul XIX. Nu e nimic straniu și nici necanonice, ci dimpotrivă în conformitate cu canoanele, în a declara autocefalia unei Biserici în momentul în care constați că aceasta a ajuns la maturitatea necesară pentru a funcționa de sine stătător, într-un context nou inclusiv politic, care nu mai are legătură cu contextul bizantin imperial de altă dată.

Mai departe același ierarh subliniază că „în acest secol nou, Patriarhia își continuă misiunea ecumenică de cap al Ortodoxiei, reunește sinoade panortodoxe, *proclamă Biserici autocefale și autonome, sfințește sfântul mir* (s.n.), îndeplinește funcția de curte de apel pentru toate Bisericile Ortodoxe, *canonizează sfinți și are dreptul de a ridica stavropighii* (s.n.)” (pp. 55-56). Chestiunea proclamării autocefaliei și autonomiei este una extrem de delicată în context panortodox, datorită căreia nu există nicio perspectivă de a se convoca Sfântul și Marele Sinod al Ortodoxiei la ora actuală (eventual fără aceste teme), pentru că dincolo de practica de până acum, Patriarhia Constantinopolului emite dorința de a proclama exclusiv tomosul de autocefalie, respectiv de autonomie pentru oricare dintre Bisericile Ortodoxe locale, nelăsând acest drept Bisericii Mame din care se desprinde

o Biserică locală. Cât despre dreptul de a sfinți sfântul mir, de a canoniza sfinți și de a ridica stavropighii, se înțelege, acesta îl deține fiecare Biserică Ortodoxă autocefală.

Făcând abstracție de acestea însă, recomandăm cu căldură lucrarea de față nu numai istoricilor bisericești, ci și tuturor celor care vor să afle mai multe despre configurația universală și locală a Bisericii Ortodoxe din această parte a Europei.

Preot dr. Marius Florescu

Preot prof. dr. Viorel Ioniță, **Hotărârile întrunirilor panortodoxe din 1923 până în 2009 - Spre Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe** -, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, 263 pp.

Tema întrunirii Sfântului și Marelui Sinod al Ortodoxiei este una care se vehiculează în mediile teologice de ani de zile, mai precis de când Patriarhia Constantinopolului a inițiat acest proces, despre care s-a spus atunci că va dura numai câțiva ani (!). După decenii de întruniri și dezbateri (inclusiv cu privire chiar la oportunitatea de a se mai organiza), acest for panortodox mult așteptat nu s-a întrunit nici până în prezent. Motivele nu sunt nici de natură dogmatică, nici de natură canonică, ci țin de organizarea teritorială actuală a Bisericii Ortodoxe în lume și de ce să

nu spunem, de interpretările diferitele Biserici locale autocefale și autonome cu privire la unul sau altul dintre subiecte. Secolul XX a fost marcat de inițierea procesului de coresponsabilitate sinodală la nivel panortodox, care s-a dovedit mai lent pentru că este un eveniment extraordinar în viața Bisericii conduse în chip obișnuit prin Sfintele Sinoade ale Bisericilor autocefale locale. Congresul panortodox de la Constantinopol din 1923 a fost primul pas pe calea pregătirii unui Sinod al Bisericii Ortodoxe. De atunci au mai avut loc încă și alte întruniri și dezbateri teologice, care au pregătit temele ce vor fi abordate de către Sfântul și Marele Sinod al Ortodoxiei, atunci când acesta se va întruni.

În sensul familiarizării clericilor și laicilor cu privire la întreg procesul de pregătire a Sfântului Sinod de până acum și la temele abordate, părintele prof. dr. Viorel Ioniță, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, s-a ostenit la apariția lucrării menționate acum.

Aceasta este o lucrare sintetică, bine alcătuită, structurată în două părți (una ce relatează întrunirile interortodoxe și panortodoxe din 1923 până astăzi, iar cea de a doua care prezintă hotărârile întrunirilor panortodoxe din 1923 până astăzi). Deși lucrarea anunță că prezintă hotărârile întrunirilor panortodoxe din perioada anilor 1923-2009, autorul face referire inclusiv la unele discuții și abordări care au avut loc în anul 2011. Se sprijină pe o bibliografie bogată, română și

străină, cea din urmă în parte inedită în teologia noastră românească.

Parcurgându-o aflăm o serie de hotărâri și dezbateri asupra cărora s-a insistat mai mult sau mai puțin în perioada în care dezbaterile au avut loc. Recitindu-le acum, ele apar într-o cu totul altă lumină (ex. întrunirea panortodoxă de la Moscova din anul 1948). Constatăm apoi că multe dintre hotărârile adoptate de-a lungul timpului nu pot fi normative pentru Biserică astăzi pentru că fie și-au pierdut actualitatea, fie nu au întrunit unanimitatea necesară pentru a putea fi adoptate și înaintate spre dezbateră Sinodului panortodox propriu-zis.

Dintre cele zece teme finale prevăzute pentru Sfântul Sinod al Ortodoxiei, asupra a opt dintre ele s-a ajuns la un acord comun. Dar, deși s-a considerat că tema dobândirii autonomiei de către o Biserică este una încheiată, textul fiind adoptat în unanimitate în anul 2009, Biserica Ortodoxă Română de exemplu a adus unele amendamente inclusiv cu privire la această temă (vezi temei nr. 291 din 12 martie 2013, n.n.). Celelalte două teme: autocefalia și dipticele au rămas suspendate, existând chiar propunerea patriarhului Bartolomeu I-ul ca Sfântul Sinod să se întrunească fără a mai lua în calcul aceste două teme (!).

Credem însă că lucrarea de acum a părintelui Viorel Ioniță va avea o influență pozitivă, cel puțin în Biserica noastră, pentru o impulsivare a procesului panortodox de întrunire a Sfântului și Marelui Sinod, despre

care trebuie să credem că se va întruni cât mai curând.

Felicităm așadar pe părintele Viorel Ioniță, care a activat ani la rând cu frumoase rezultate la Centrul ecumenic de la Geneva, pentru realizarea acestui volum deosebit de folositor mai ales celor care se ostenesc cu studiul disciplinelor Misiologie și Ecumenism, respectiv Drept bisericesc în Facultățile de Teologie din Patriarhia Română!

Preot dr. Marius Florescu

Cristinel Ioja, **O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română**, Editura Pro Universitaria, București, 2013, 622 pp.

Încă de la bun început voi afirma și susține, cu multă convingere, că toată activitatea didactică, publicistică și academică a *domnului conf. univ. dr. Cristinel Ioja* – Președintele Senatului Universității “Aurel Vlaicu” și cadru didactic la Facultatea de Teologie Ortodoxă “Ilarion Felea” din municipiul Arad, este una prodigioasă, excepțională...

Între alte multe articole, studii și cărți publicate, se înscrie (și) volumul al doilea din lucrarea: **“O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română”**, cu un conținut bogat și amplu de 622 pagini, carte apărută, în cursul anului 2013, la Editura Pro Universitaria din București, primul volum apărând în cursul anului 2008...

Cu alte cuvinte, aprecierile și referințele din rândurile de mai jos se referă la un volum, parte dintr-un amplu proiect de autor despre „*Evoluțiile și dezvoltarea Dogmaticii în Teologia Română*” de la începutul învățământului teologic seminarial în limba română până în contemporaneitate. Este un tratat complex, care depășește caracterul universitar, fiind o abordare pluridisciplinară a aspectelor fundamentale ale dogmaticii, teologiei și apologiei ortodoxe române. În acest demers, autorul prezintă (și interpretează) modul de constituire și de dezvoltare a identității gândirii dogmatice ortodoxe românești, în interferență cu dezvoltarea altor dogmatici din arealul teologiei ortodoxe, dar și catolice ori protestante.

Așadar, volumul de față se referă la problematica „*unei perioade complexe cu mutații și evoluții în gândirea teologică românească*”, într-„*un timp al disputelor, al construcțiilor teologice, al delimitărilor și re poziționării*”, după cum apreciază autorul în *Cuvânt înainte*. Iată ce afirmă și mărturisește autorul mai departe: “Gîndul de a continua cercetarea în direcția prezentării contribuțiilor dogmatice ale teologilor români în evoluțiile, implicațiile și interpretările lor, a început să mă mistuie imediat după ce, în anul 2008, am editat o lucrare privind *Teologia Dogmatică Ortodoxă Română* din a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea. După editarea acestei lucrări – care s-a

bucurat de o bună primire în rândul teologilor din Patriarhia Română – mi-am dat seama tot mai mult că este nevoie să cunoaștem cât mai îndeaproape contribuțiile dogmatistilor români și evoluția gândirii lor în contextul în care ei au teologhit.

Perspectiva istorică asupra evoluțiilor Dogmaticii Ortodoxe este pe cât de necesară a fi prezentată, pe atât de complexă, datorită contextelor dificile pe care teologia ortodoxă română le-a traversat, mai ales după căderea Constantinopolului.

Volumul de față, al doilea din cele trei gândite pentru a cuprinde evoluțiile și dezvoltarea Dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română, cuprinde parcursul istoric al acestei discipline cu implicațiile ei complexe în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea. Viziunea asupra evoluției istorice a Dogmaticii Ortodoxe în România va cuprinde, în final, trei volume.

Primul volum cuprinde perioada de până la începutul învățământului teologic seminarial în limba română, adică până la începutul secolului al XIX-lea, al doilea volum cuprinde perioada care marchează începutul învățământului teologic seminarial în limba română până la instaurarea comunismului în România, adică secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, iar al treilea volum va cuprinde evoluția gândirii dogmatice ortodoxe române în perioada regimului comunist-ateu până în prezent, adică a doua jumătate

a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea.

Astfel, volumul I este neterminat, iar volumul al III-lea va intra în perioada imediat următoare într-un amplu proces de aprofundare a ideilor și concluziilor la care am ajuns, fiind pregătit pentru tipar...

De ce am început cu volumul al II-lea? Practic, am considerat că perioada de la începutul învățământului teologic în limba română până la instaurarea comunismului, a fost mai puțin studiată din perspectiva evoluțiilor și implicațiilor teologic dogmatice. Este o perioadă complexă cu mutații și evoluții în gândirea teologică românească, cu influențe diverse în spațiul misionar și apologetic-cultural al Bisericii noastre.

În altă ordine de idei, lucrarea are limitele ei metodologice, interpretative și de conținut, pentru că autorul are limitele lui, fiindu-i dificil să îndeplinească în cadrul abordărilor sale, parcursul liniar al evenimentelor și contribuțiilor dogmatice, cu diversitatea temelor și adâncimea abordărilor și a perspectivelor, pe care a încercat întotdeauna să le privească în context, dar și cu diferitele implicații culturale, confesionale, bisericesti.” (Cristinel Ioja).

În altă ordine de idei, în cele ce urmează, mă voi referi (și) la elementele structurale ale volumului: organizare, stil, utilizarea surselor de documentare, rigoare terminologică. Întregul conținut (de 622 pagini) este compartimentat în șapte capitole, începând cu „*Teologia dogmatică în*

Biserica Ortodoxă (secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea)” și încheind cu „Apariția filocaliei în contextul instaurării regimului comunist”. Cuprinsul tratează despre *Teologia Dogmatică Ortodoxă* (din Rusia, Grecia, Serbia, Bulgaria), despre *Învățământul teologic românesc din seminariile teologice și Facultățile de Teologie* (Cernăuți, Iași, București, Chișinău), despre *Academiile Teologice* (Sibiu, Arad, Caransebeș, Oradea, Cluj). Sunt analizate, deopotrivă, paradigmele (și opiniile) unor teologi străini (George Florovsky, Hristou Andrutsos, Serghei Bulgakov, Vladimir Zenkovsky) și ale unor teologi români (Dumitru Stăniloae, Ilarion Felea, Petru Rezuș, Vasile Găină etc.), precum și ale unor filosofi preocupați de fenomenul teologic (Nae Ionescu, Nicolae Berdiaev, Nichifor Crainic, Lucian Blaga). Sursele bibliografice utilizate pentru elaborarea acestui tratat sunt înregistrate pe 48 de pagini, alcătuint și formând circa 900 de referințe din literatura teologică și filosofică universală și națională, traduceri, texte originale, precum și opinii din presa de specialitate. În fine, privitor la aspectele formale, apreciem interesul pentru clarificarea, chiar la dimensiunea nuanțelor, a terminologiei, la determinarea unor relații comparative între concepte și noțiuni. Remarcăm, din acest punct de vedere, că volumul are o ținută grafică reprezentativă, elegantă și semnificativă simbolic. Din punct de vedere al stilului, menționăm elaborarea științifică a

textului, cu propoziții clare, argumentări justificate, explicații suplimentare la subsolul paginilor, precum și o corectă utilizare a citării și marcării diferențiate a cuvintelor, sintagmelor ori aserțiunilor relevante. Autorul dispune de capacitatea elaborării unor texte științifice, cu respectarea rigorilor academice, oferindu-ne o carte valoroasă, ce merită inclusă în categoria textelor fundamentale ale literaturii teologice românești.

Din punct de vedere al conținutului, am identificat un set de idei care i-au călăuzit autorului textualizarea demersului teologic:

rigoare și tenacitate în argumentarea identității literaturii dogmatice în țara noastră (ca reflectare a modului de gândire și explicare a șirului de paradigme teologice);

congruența (și deopotrivă diversitatea de opinii) dintre teologi și filosofi în apărarea dogmelor ortodoxe în opoziție cu „ingenioasele deviații” apologetice ale catolicismului și protestantismului de la spiritualitatea creștină;

atașament față de gândirea dogmatică a părintelui Dumitru Stăniloae, considerată paradigmă de referință în teologia europeană ortodoxă.

În interpretarea diverselor aspecte ale Dogmaticii ortodoxe, Domnul conf. univ. dr. Cristinel Ioja utilizează textele ierarhilor Bisericii, ale profesorilor academiilor/ seminariilor, facultăților teologice, precum și ale filosofilor care și-au exprimat interesul față de problematica atât de controversată a religiei. Un merit excepțional al autorului derivă din

intenția de a decela în mod clar „*abordarea mai mult filosofică și scolastică a dogmaticii ortodoxe*” de *adevăruți dogmatice experiențiale* considerate „*evenimente trăite în propria lor nemijlocire și realitate istorică*”. În plus, autorul ponderează expresivitatea tendințelor apologetice ale catolicilor și protestanților care „*nu voiau să recunoască valorile Orodoxiei*” sau „*nu reușeau să le recunoască*”. În literatura de specialitate se resimțea lipsa unui cugetător de anvergură teologică și intelectuală, cu o personalitate puternică în stare să ofere argumente bazate pe „*evlavie ortodoxă*” și pe „*raționamente justificate de textul biblic*”. Acesta este Dumitru Stăniloae. Adeseori se invocă oportunitatea redescoperirii operelor patristice – „*o bogată vistierie de cunoștințe*” și un arsenal științific de apărare a dreptei credințe. Un autentic și reprezentativ dogmatician „a fost pregătit” de activitatea celor de dinaintea teologului Dumitru Stăniloae, mai ales de teologii din jurul instituțiilor de formare a clerului, pe care doctorul în Teologie Cristinel Ioja le descrie cu rigoare, evidențiind rolul avut de profesori în depășirea condiției lor scolastice. Pentru activitatea lor teologică (și în domeniul dogmaticii), pomenim pe Alexandru Comoroșan, Vasile Loichiță, Vasile Găină (Cernăuți), pe Constantin Erbiceanu, Constantin Chiricescu, Irineu Mihălcescu, Ion Gheorghe Savin și, evident, Dumitru Stăniloae (Sibiu apoi București), precum și a preoților profesori din cadrul Institutelor și Academiilor Teologice din Sibiu, Arad, Caransebeș, Oradea și Cluj.

Prin urmare, volumul “*O istorie a dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română*”, elaborat de domnul profesor Cristinel Ioja, se încropește într-un tratat de referință în literatura teologică și istorică, iar oricine ar scrie despre *dogmatică* și/sau *teologie*, ori despre istoria instituțiilor național-ortodoxe nu poate ignora descripțiile și opiniile autorului. De aceea conținutul lucrării este mult mai convingător decât opiniile recenzorului.

Dincolo de valoarea lui științifică și apologetică, tratatul se citește cu multă plăcere, grație capacității autorului de a construi un discurs, cu argumente, motivații, limbaj și sintagme atent utilizate. Explicațiile de la subsolul paginilor justifică afirmațiile argumentative. Prin acest volum, domnul Cristinel Ioja se așează și aliniază, cu multă competență, probitate intelectuală și morală, respect și onoare, în rândul dogmaticienilor români, conținutul cărții fiind expresia unui cuget clar și limpede, a unor convingeri ferme și a afirmării unor opinii personale dintre cele mai productive, competente și eficiente

Acum, în încheierea acestei umile recenzii, îi dorim, cu toții, distinsului autor, pe care-l (re)cunoaștem și admirăm în mod deosebit, să aibă parte, în continuare, de mult spor și multe împliniri, pentru finalizarea, cu real succes, a proiectului propus și început!...

Dr. Stelian Gomboș